

Wyzwania i kierunki rozwoju nauk społecznych

REDAKCJA NAUKOWA

Sandra Frąckowiak

Patrycja Łaga

Margaretta Mielewczyk

Marta Pięta

Agnieszka Ploetzing

Monika Ruksztello

Uniwersytet Gdański, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Politologii
Gdańsk 2016

RECENZENCI

Prof. zw. dr hab. Krzysztof Jakubiak
Prof. zw. dr hab. Dorota Klus- Stańska
Prof. zw. dr hab. Tomasz Szkudlarek
Prof. UG, dr hab. Maria Groenwald
Prof. EUH-E dr hab. Jolanta Kruk
Prof. UMK, dr hab. Danuta Plecka
Dr Adam Jagiełło- Rusiłowski
Dr Wojciech Siegień
Dr Mariusz Snopek
Dr Piotr Zamojski

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Sandra Frackowiak
Patrycja Łaga
Margaretta Mielewczyk
Marta Pięta
Agnieszka Ploetzing
Monika Ruksztełło

KOREKTA

Bartosz Atroszko
Sandra Frackowiak
Nguyễn Duy Khang
Patrycja Łaga
Anna Mallek-Bojke

Margaretta Mielewczyk
Marta Pięta
Agnieszka Ploetzing
Monika Ruksztełło
Phan Thị Tuyết Vân

ISBN 978-83-64970-11-5

Uniwersytet Gdański, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Politologii

Gdańsk 2016

Spis treści

Przedmowa	6
Aneta Baranowska	
Imigranci w Polsce. Wybrane aspekty społeczno-prawne	13
Bartosz Mazurkiewicz	
Kryzys wartości – ciche zagrożenie dla rozwoju współczesnego świata	41
Wojciech Paukzteło	
Proeuropejscy uniosceptycy analiza wyników polskich partii eurosceptycznych na podstawie wyborów do Parlamentu Europejskiego 2004-2014	62
Marta Stempień	
Walka wewnątrz globalnego ruchu dżihadystycznego zagrożeniem dla bezpieczeństwa międzynarodowego	80
Hanna Sienkiewicz-Kaya	
Pitfalls and dangers on the road to the Turkish-Kurdish conflict peace process.....	101
Joanna Mendela	
„Demokracja in Progress”. Działalność Ministerstwa Spraw Zagranicznych na rzecz wzmacniania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce	114
Mateusz Czajkowski	
Funkcja ideologiczna i instrumentalna w nauce o polityce. Na przykładzie polskiego nurtu marksizmu i politologii amerykańskiej	134

Magdalena Gawłowska

Dyskurs polityczny jako forma pedagogiki publicznej..... 153

Margarita Aliochina

Представления о верующих в современной России 194

Valeriay Borodina

The formation of Russia's image in the modern Western film.

Brief resume 214

Agnieszka Drabata

Z rozważań nad integracją uczniów niepełnosprawnych

intelektualnie w ponowoczesnej rzeczywistości 242

Aleksandra Dymowska

Obraz samego siebie preferencyjnych sprawców

przemocy seksualnej 268

Sandra Frąckowiak, Patrycja Łaga

Miejsce i rola doktoranta na uniwersytecie..... 293

Nguyễn Duy Khang

Characteristics of a good teacher: a case study

at University of Gdańsk..... 313

Anna Kot

Nauczycielskie rozumienie autorytetu moralnego w perspektywie

hermeneutyki H.-G. Gadamera 343

Ewa Kubicka

Miłość w rozumieniu osób należących do subkultury skinheadów 362

Anna Mallek-Bojke

Pedagogika muzealna jako dyscyplina z pogranicza

nauk pedagogicznych.....389

Nataliya V. Obidina

Взаимосвязь экстраверсии и коммуникативных
склонностей с успешной реализацией менеджеров
коммерческой организации 4144

Anna A. Ogannisyan

Специфика этнических стереотипов и социальных представлений
армянских и русских студентов 4311

Marta Pięta

Problematyka rewalidacji dorosłych osób
z niepełnosprawnością słuchową na łamach czasopisma
„Szkoła Specjalna” w latach 1924-1965.....459

Phan Thi Tuyet Van

The spiral of philosophies of education in developing
human holistically 484

Marta Stempień

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Walka wewnątrz globalnego ruchu dżihadystycznego zagrożeniem dla bezpieczeństwa międzynarodowego

Struggle inside the global jihadist movement as a threat to international
security

Streszczenie:

Globalny dżihadyzm ma swoje korzenie na przełomie XX i XXI w. To wówczas przebiegał proces kształtowania się skomplikowanej i jednocześnie niezwykle elastycznej sieci powiązań. Składało się na nią wiele ugrupowań, uzasadniających swoją walkę tradycją zbrojnego „dżihadu”. Zmaganie to skierowane było przeciwko wrogom wspólnoty muzułmańskiej, do których należą zarówno odległe państwa (USA czy Rosja), jak i te położone bliżej. W latach 80. i 90. XX w., liczne islamskie grupy regionalne o charakterze ekstremistycznymi fundamentalistycznym łączył bardzo ogólny zarys ideologiczny oraz finansowe powiązania z Al-Kaidą. Wyraźny rozłam w ruchu dżihadystycznym zaczął następować dopiero po atakach z 11 września 2001 r., a największym wyzwaniem okazała się komórka funkcjonująca w Iraku, z której wyrosła struktura nazywana obecnie Państwem Islamskim.

Artykuł ma na celu ukazanie implikacji dla bezpieczeństwa międzynarodowego, płynących z rywalizacji wewnątrz globalnego ruchu dżihadystycznego. Wydaje się, że to samo starcie Al-Kaidy z Państwem Islamskim, pojmowane jako pewne zjawisko stanowi zagrożenie dla

bezpieczeństwa międzynarodowego. Ponadto istotne osłabienie jednej strony może przyczynić się do umocnienia drugiej, co nie zlikwiduje zagrożenia ze strony ideologii salafickiego dżihadyzmu.

Słowa kluczowe: Al-Kaida, globalny ruch dżihadystyczny, bezpieczeństwo międzynarodowe, Państwo Islamskie

Abstract:

Global Jihadism has its roots at the turn of the XX and XXI century. Then the complex and at the same time extremely flexible process of network formation began to take place. It consisted of a number of groups, justifying their struggle by the tradition of armed jihadism. This struggle was directed against the enemies of the Muslim community, which include both distant countries (US and Russia) as well as those located closer. In the eighties and nineties, numerous regional groups Islamic extremist and fundamentalist combined very general outline of the ideological and financial links with al-Qaeda. A clear split within the jihadist movement began after the attacks of September 11, 2001, and the biggest challenge turned out to be a cell functioning in Iraq, which has grown to be the structure now known as the Islamic State.

Article aims to show the implications for international security arising from competition inside the global jihadist movement. It seems that the same clash of Al-Qaeda with the Islamic State, understood as a phenomenon, is a threat to international security. In addition, significant weakness on one side may contribute to the strengthening of the other, which does not eliminate the threat posed by the ideology of salafi jihadism.

Key words: Al Qaeda, global jihadist movement, international security, Islamic State

Wprowadzenie

W 2015 r. uwaga społeczności międzynarodowej pozostaje nadal silnie skierowana na wydarzenia w regionie Bliskiego Wschodu, choć są one przytłumione falą migracji, która jest największą falą od czasów II wojny światowej. Jednakże od ogłoszenia powstania samozwańczego kalifatu Państwa Islamskiego (*Islamic State* – IS), pojawiło się wiele wątpliwości jak opisać i oceniać tę grupę w stosunku do Al-Kaidy. Pomimo, że literatura krajowa i zagraniczna, traktuje bardzo szeroko na temat struktur i działalności Al-Kaidy, a także ekspansji Państwa Islamskiego, to nie jest ona ukierunkowana na analizę porównawczą. Z jednej strony może to być związane z niezwykle dynamiką konfliktów na Bliskim Wschodzie, z drugiej strony Państwo Islamskie wywodzi się właśnie ze struktur Al-Kaidy, przez co ich rozłączenie jest niezwykle trudne.

Artykuł ma na celu ukazanie cech wspólnych oraz rozbieżności, które poprowadziły do rywalizacji ugrupowań dżihadystycznych, przede wszystkim dwóch głównych podmiotów – Al-Kaidy i Państwa Islamskiego. Aby je w pełni zobrazować koniecznym wydaje się przedstawienie pojęcia globalnego ruchu dżihadystycznego (*Global Jihadist Movement* – *GJM*), a także ukazanie jego genezy, a także relacji Państwa Islamskiego oraz Al-Kaidy, które doprowadziło to do rywalizacji wewnątrz ruchu.

Globalny ruch dżihadystyczny

Globalny dżihadyzm na swoje korzenie na przełomie XX i XXI w., w przecięciu się dwóch islamskich ruchów: salafizmu i wahabizmu. Pomimo, że globalny ruch dżihadystyczny bardzo silnie utożsamiany jest z Al-Kaidą, to jego geneza tkwi w konfliktach w Afganistanie, Bośni czy Czeczenii. To konflikty lat 90. XX w. dały początek skomplikowanej i jednocześnie niezwykle elastycznej sieci powiązań wielu grup, która spowodowała, że potencjalne zniszczenie jednego ugrupowania lub nawet całej komórki nie unicestwiało całego ruchu.

W ramach zbrojnych organizacji dżihadystów, zaliczanych do globalnego ruchu dżihadystycznego znajdują się te, które spełniają pewne kryteria. Przede wszystkim uzasadniają swoją walkę zbrojną odwołując się do tradycji zbrojnego dżihadu. Ponadto ich grupę odniesienia stanowi globalna wspólnota wiernych (*umma*), a walka jest skierowana przeciwko jej wrogom, do których należą zarówno odległe państwa (USA czy Rosja), jak i te położone bliżej (rządy muzułmańskie, które nie podzielają ideologii dżihadyzmu lub współpracują z Zachodem). W wielu przypadkach, pewne grupy należące do GJM ograniczają swoją działalność zbrojną do konkretnej przestrzeni geograficznej (Algieria, Irak, czy Czeczenii), ale ich członkowie interpretują swoje zmagania jako istotny wkład w światowe wysiłki podejmowane przez cały ruch dżihadystyczny¹.

Samo pojęcie dżihadyzmu można określić jako nowoczesną rewolucyjną ideologię polityczną, zalecającą, a wręcz wymuszającą stosowanie przemocy w celu obrony oraz ekspansji bardzo wąskiej wizji sunnickiego islamu – salafizmu. Powyższe kryteria oraz definicja nie

¹ M. R. Torres, J. Jordan, N. Horsburgh, *Analysis and Evolution of the Global Jihadist Movement Propaganda*, „Journal of Terrorism and Political Violence”, nr 18(3), s. 401.

obejmują szyickich grup zbrojnych, takich jak libański Hezbollah, które znajdują się poza tradycją sunnicką. Pomimo zbieżności pewnych aspektów ideologicznych, ugrupowania takie jak Al-Kaida i Państwo Islamskie, uznają je za apostatów. Przedstawione założenia wykluczają również palestyński Hamas, będący wprawdzie sunnickim ugrupowaniem, jednak niestosującym się do doktryny salafizmu. Zatem są one wyłączone z analizy, ponieważ, mimo że są one dżihadystyczne, to ich program polityczny jest zbyt oddalony, aby uznać je za część GJM. Ponadto w wielu okazjach wyrażają one publiczne potępienie wobec poszczególnych działań globalnego ruchu, jak w przypadku ataków z 13 listopada 2015 r. w Paryżu, które zostały potępione przez Hamas, Islamski Dżihad i Hezbollah ².

W odniesieniu do drugiego kryterium, grupy te muszą manifestować wyraźne połączenie ideologicznych zasad z ogólną strategią Al-Kaidy. Połączenie to może wynikać z bezpośrednich więzi lub podobnych celów strategicznych i operacyjnych metod działania. Jest to istotne, ponieważ nie wszystkie grupy są bezpośrednio powiązane z Al-Kaidą. Organizacja z czasem przekształciła się w ruch, inspirujący miliony nie tylko do bezpośredniego kontaktu z jej strukturami, ale i z bardziej oddalonymi od jej infrastruktury komórkami³. Niemniej jednak organizacje zaliczane do ruchu dżihadystycznego posiadają szereg wspólnych celów. Należą do nich: dążenie do odzyskania terytoriów

² S. Kosmyńska, *Od Boga do terroru: rola religii w ideologii dżihadyzmu na przykładzie organizacji Al-Kaida*, Łódź 2012, s. 9-10; M. R. Torres, J. Jordan, N. Horsburgh, *Analysis and Evolution of the Global...*, s. 401. Agence France Presse, *Palestinian groups Hamas, Islamic Jihad condemn Paris attacks*, The Daily Star, <http://www.dailystar.com.lb/News/World/2015/Nov-14/323050-palestinian-groups-hamas-islamic-jihad-condemn-paris-attacks.ashx>.

³ M. R. Torres, J. Jordan, N. Horsburgh, *Analysis and Evolution of the Global...*, s. 401.

muzułmańskich oraz wyzwolenia świętych miejsc islamu spod okupacji rządów nieislamskich, ustanowienie prawa szariatu w apostatycznych państwach muzulmańskich, proliferacja idei dżihadyzmu oraz ostateczne ustanowienie globalnego kalifatu⁴.

W ciągu ostatnich lat dżihadyzm został zdominowany przez bezwzględną ideologię salafizmu. Członkowie salafickich ugrupowań dżihadystycznych wszystkie grupy, niestosujące się do zasad sunnizmu, uznają za niewiernych, których należy zwalczać. Wśród nich Państwo Islamskie wskazuje: niewiernych (*kufar*), tyranów (członków muzulmańskich reżimów – *tawaghit*), apostatów, heretyków i politeistów, w tym osoby uznające czczące świętych i modlące się przy grobach⁵. W rezultacie, ideolodzy takich organizacji jak Bractwo Muzułmańskie, którzy według salafitów nie wyznają właściwej teologii, rzadko są poważani i cytowani przez „nowoczesnych” salafickich dżihadystów, którzy są nieprzejednanie wrodozy wobec innych sekt i nurtów islamistycznych⁶.

W latach 80. i 90. XX w., liczne grupy regionalne o charakterze ekstremistycznym i fundamentalistycznym łączył bardzo ogólny zarys ideologiczny. Ponadto największymi środkami finansowymi dysponowało ugrupowanie Usamy Ibn Ladina, przez co inne organizacje skupiały się głównie wokół niego tworząc globalną sieć terrorystyczną. Wyraźny podział na Al-Kaidę i jej odłamy, a więc rozłam w ruchu dżihadystycznym

⁴ S. Kosmyńska, *op. cit.*, s. 180.

⁵ M. M. Hafez, *Tactics, Takfir and Anti-Muslim Violence*, [w:] A. Moghadan, B. Fishman (ed.), *Self-inflicted Wounds: Debates and Division in Al Qaeda and its Periphery*; Combating Terrorism Center: West Point, 2010, Pobrano z: <http://www.teachingterror.net/SIW-AQ-2010.pdf>, s. 23-24, 32.

⁶ C. Bunzel, *From Paper State to Caliphate: The Ideology of the Islamic State*, The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World, Analysis Paper, No. 19, March 2015, s. 7-8.

zaczął następować dopiero po atakach z 11 września 2001 r. Jednakże w początkowej fazie tego procesu większość z ugrupowań, pomimo usamodzielnienia, utrzymywała przyjazne relacje ze strukturami Al-Kaidy.

Ugrupowaniem, które okazało się największym wyzwaniem dla hegemonii Al-Kaidy okazała się struktura obecnie określana mianem Państwa Islamskiego. Historia powstania struktur, które ewoluowały, aby w efekcie stać się największym rywalem Al-Kaidy, sięgają jeszcze końca lat 90. XX w. Wówczas utworzona została Grupa Monoteizmu i Dżihadu (*Jamaat al-Tawhid wa-l-Jihad* – JTWJ). W 2004 r. jej lider – Abu Musab az-Zarkawi złożył przysięgę wierności Usamie Ibn Ladinowi. Wprawdzie przyrzeczenie było jedynie silnie nagłośnionym zabiegiem propagandowym, bowiem z praktycznego punktu widzenia, grupa *była* *filią Al-Kaidy już od 1999 r.* Operacja ta usankcjonowała jednak uznanie zwierzchnictwa Al-Kaidy, co zostało potwierdzone nadaniem nowej nazwy. Od tego czasu organizacja *znana była jako Al-Kaida w Iraku* (*Al-Qaeda in Iraq* – AQI). Był to pierwszy odłam utworzony poza granicami Afganistanu i Pakistanu.

W 2006 r. do Al-Kaidy w Iraku dołączyły inne grupy dżihadystów, które zadeklarowały utworzenie Państwa Islamskiego w Iraku (*Islamic State of Iraq* – ISI). Organizacja w dalszym ciągu podlegała Al-Kaidzie. To wydarzenie było pod wieloma względami zbliżone do deklaracji samowłańczego kalifatu z czerwca 2014 r., jednakże społeczność międzynarodowa nie dostrzegła istotności tego wydarzenia. Obecnie wiadomo, że zmiana nazwy była zdarzeniem o znacznie większej istotności niż zostało to wówczas dostrzeżone. Zasygnalizowało ono początek ambitnego projektu – utworzenia kalifatu, który był wstępem do dalszej ekspansji.

Od dawna narastająca wrogość między Państwem Islamskim w Iraku i Al-Kaidą wybuchła w 2013 roku wraz z ogłoszeniem przez Abu Bakra al-Baghdadiego rozszerzenia Państwa Islamskiego w Iraku na Syrię oraz zmianą nazwy ugrupowania na Państwo Islamskie w Iraku i al-Sham (*Islamic State of Iraq and al-Sham* – ISIS). Abu Bakr al-Baghdadi ujawnił również, że doszło do połączenia organizacji z Frontem an-Nusra, ale przywódca Frontu – *Abu Mohammed al-Dżawalani* wydał oświadczenie zaprzeczające takiej fuzji. To zdarzenie spowodowało kolejny spór pomiędzy Państwem Islamskim a Al-Kaidą i doprowadziło do rywalizacji o podległość syryjskiej komórki.

Al-Kaida formalnie zerwała więzi z ISIS w lutym 2014 r. co ostatecznie usankcjonowało rozłam w globalnym ruchu dżihadystycznym. Wynikało to z istotnych różnic w funkcjonowaniu tych dwóch podmiotów. Rozbieżności ujawniły się przede wszystkim na poziomie ideologicznym oraz w sposobie działania. Pomimo, że zarówno Al-Kaida, jak i Państwo Islamskie identyfikują się z ruchem w islamskiej myśli politycznej znanym jako salaficki dżihadyzm⁷, to różnice uwidaczniają się w obranej drodze do ostatecznego celu jakim jest ustanowienie kalifatu. Na drodze tej głównym wrogiem Al-Kaidy są Stany Zjednoczone. Z kolei, Państwo Islamskie, za oponentów uznaje apostatyczne reżimy w świecie arabskim. Ponadto lista wrogów Państwa Islamskiego jest znacznie dłuższa niż Al-Kaidy, obejmuje nie tylko Zachód i jego sojuszników, ale także szyitów, zajdytów (i inne odłamy szyizmu), jazydów i Kurdów, ale także sunnickie i salafickie grup terrorystyczne, które cechują się właściwie identycznymi założeniami ideologicznymi. Pomimo, że Al-Kaida również uznaje szyitów za

⁷ Szerzej: F. Khosrokhavar, *Inside Jihadism. Understanding Jihadi Movements Worldwide*, Boulder, London 2009.

apostatów, to widzi w ich zabijaniu działanie zbyt ekstremalne, a więc szkodliwe dla jedności i ekspansji całego salafickiego ruchu dżihadystycznego. Zatem Al-Kaida, w budowie globalnego kalifatu widzi cel ostateczny, przez co koncentruje się na walce i fragmentacji struktur międzynarodowych, a nie na budowie struktur lokalnych.

Warto również zauważyć, że Abu Bakr al-Baghdadi, który objął stanowisko w 2010 r., nigdy publicznie nie złożył przysięgi wierności liderowi Al-Kaidy, postrzeganego jako lidera salafickich dżihadystów. Można przypuszczać, że był on nastawiony na pozyskanie samodzielności, a w dalszej perspektywie uzyskanie hegemonii nad ruchem dżihadystycznym, czego skutki obserwujemy wraz z ekspansją struktur quasi-kalifatycznych.

Rywalizacja Państwa Islamskiego z Al-Kaidą

Zatem za bezpośrednią przyczynę, która doprowadziła do jawnej wrogości pomiędzy Al-Kaidą i organizacją obecnie znaną pod nazwą Państwo Islamskie, można uznać nieposłuszeństwo Al-Baghdadiego, który postanowił objąć kontrolę nad syryjskim frontem bez zgody lidera Al-Kaidy. Takie posunięcie zaskoczyło centralę Al-Kaidy, która w 2014 r., ostatecznie odcięła się od swojej fili w Iraku i Syrii. Wówczas ISIS uzyskało większą swobodę, poszerzając wpływy oraz właściwie przejmując część infrastruktury Al-Kaidy, która pozostaje osłabiona w wyniku działań antyterrorystycznych w regionie afgańsko-pakistańskim. Liderzy ugrupowania są przyćmieni przez nową generację dżihadystów, prezentujących bardziej radykalne poglądy, które dobrze pasują do klimatu politycznego panującego w niektórych państwach arabskich. Al-Kaida ma teraz konkurencję nie tylko w Iraku i Syrii, ale także Afganistanie, Algierii,

Jemenie czy Pakistanie. Należy jednak pamiętać, że mimo to kontroluje obecnie więcej terytorium niż w jakimkolwiek innym punkcie w historii. Świadczy o tym rozprzestrzenianie się fili organizacji w różnych regionach geograficznych.

Do filii Al-Kaidy należą: Al-Kaida Półwyspu Arabskiego (*Al-Qaeda in the Arabian Peninsula* – AQAP), Al-Kaida Islamskiego Maghrebu (*Al-Qaeda in the Islamic Maghreb* – AQIM) oraz Asz-Szabab. Od 2014 r. w sieci Al-Kaidy znajdują się również Dżabat an-Nusra (Front al-Nusra) i Al-Kaida na Subkontynencie Indyjskim (*Al-Qaeda in the Indian Subcontinent* – AQIS). W tym samym roku przysięgę kierownictwu Al-Kaidy złożył lider Al-Murabitoun, frakcji AQIM. Jednakże Al-Kaida do tej pory oficjalnie nie zaakceptowała organizacji jako swojej oficjalnej filii⁸. Należy jednak pamiętać, że wymienione struktury podobnie jak IS – wówczas ISIS – mogą odłączyć się od centrali i podjąć z nią rywalizację.

Państwo Islamskie również zdaje się rozumieć potrzebę ustanawiania komórek w innych państwach. Idea kalifatu zyskuje poparcie wielu ważnych grup dżihadystycznych, np. nigeryjskiej Boko Haram, które formalnie złożyły zobowiązanie wierności i mogą być uznawane za oficjalne komórki, a kontrolowane przez nie obszary za „prowincje” samowłańczego kalifatu⁹. Podobnie jak Al-Kaida, Państwo Islamskie tworzy zarówno oficjalną jak i nieoficjalną sieć współzależności. Baza

⁸ M. Stempień, *Global encounter. Rivalry between Islamic State and Al-Qaeda over the supremacy of the global jihadist movement*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 3(50) 2015, s. 204.

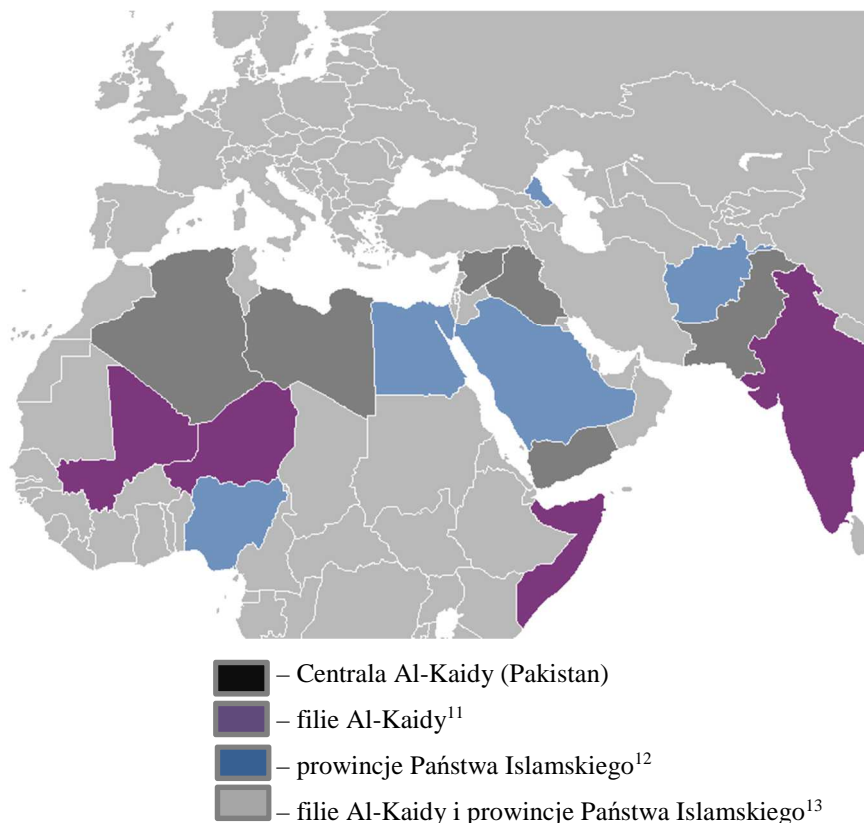
⁹ *Spreading its tentacles; Islamic State*, „The Economist”, Vol. 416 No. 8945, July 4, 2015, s. 37-38; D.D. Kirkpatrick, *Militant Group in Egypt Vows Loyalty to ISIS*, „The New York Times”, 10 November 2014, http://www.nytimes.com/2014/11/11/world/middleeast/egyptian-militant-group-pledges-loyalty-to-isis.html?_r=0.

quasi-kalifatu znajduje się w Iraku i Syrii¹⁰, ale oficjalne filie, zwane prowincjami utworzone zostały w Afganistanie i Pakistanie (*Wilayat Khurasan*), Algierii (*Wilayat Al-Jazair*), Arabii Saudyjskiej (*Wilayat Al-Haramyn*), Egipcie i Strefie Gazy (*Wilayat al-Sina*), Jemenie (*Wilayat Al-Yaman*), Libii (*Wilayat Al-Barqah, Al-Tarabulus, Al-Fizan*). Nigerii (*Wilayat Gharb Afriqiya*) i Północnym Kaukazie (*Wilayta Qawkaz*). Pomimo tak licznej sieci współzależności, IS poza terytorium Iraku i Syrii, jest w stanie kontrolować jedynie obszary na Półwyspie Synaj i w Libii. Kalifat ponadto posiada bojowników oraz zwolenników również w Izraelu, Jordanii, Libanie, Maroku, Turcji czy na terenie Palestyny, choć nie posiada tam oficjalnych prowincji.

¹⁰ Najwięcej wilajatów (*wilayah, wilayat* – gubernatorstwo, prowincja) Państwo Islamskie utworzyło w Iraku i Syrii; *Shari'ah Alone Will Rule Africa*, "Dabiq", 2014, Iss. 8, Jumada Al-Akhirah 1435 (marzec/kwiecień 2014), <http://media.clarionproject.org/files/islamic-state/isis-isil-islamic-state-magazine-issue+8-sharia-alone-will-rule-africa.pdf>, s. 27.

Mapa 1.

Filie Al-Kaidy oraz prowincje Państwa Islamskiego

Źródło: opracowanie własne.

Terytoria, na których zarówno Al-Kaida i Państwo Islamskie posiadają swoje oficjalne komórki to: Algiera, Irak, Jemen, Libia, Syria oraz Pakistan. Powyższa mapa pokazuje również, że Państwo Islamskie jest strukturą bardziej skonsolidowaną terytorialnie, podczas gdy terytoria, na których swoje komórki utworzyła organizacja Ajmana Az-Zawahiriego, są bardziej rozproszone. Al-Kaida koncentruje się głównie

¹¹ Indie, Mali, Niger, Somalia.

¹² Afganistan, Arabia Saudyjska, Czeczenia, Dagestan, Egipt, Nigeria, Strefa Gazy.

¹³ Algiera, Irak, Jemen, Libia, Syria, Pakistan.

na działaniach zmierzających do osłabienia Stanów Zjednoczonych – dalekiego wroga (*al-adou al-baeed*), co postrzega jako pierwszy krok do utworzenia globalnego kalifatu, zaś Państwo Islamskie dąży do obalenia apostatycznych reżimów w świecie islamskim – bliski wróg (*al-adou alqareeb*), choć zamachy w Paryżu sugerują rozciągnięcie frontu walki z niewiernymi na grunt europejski. Dla liderów Al-Kaidy zdobywanie terytoriów ma służyć do bezpiecznej organizacji ataków wymierzonych w Zachód lub jego interesy. Można zatem stwierdzić, że IS powróciło do strategii dawniej stosowanej przez Al-Kaidę. Organizacja, z której wywodzi się Państwo Islamskie, przesuwa swoją uwagę z biskiego na dalekiego wroga – Stany Zjednoczone i cywilizację Zachodu¹⁴. Ponadto ambicje dżihadystów Państwa Islamskiego to przede wszystkim dążenie do utrzymania kontroli nad zdobytymi już terenami. Z tego względu samowładny kalifat stanowi bezpośrednie zagrożenie zwłaszcza dla bezpieczeństwa oraz integralności terytorialnej Iraku i Syrii, ale także dla innych państw regionu. Biorąc pod uwagę obecną koncentrację na nieutraceniu pozyskanych już wpływów i terytoriów oraz walce z apostatycznymi reżimami bliskowschodnimi, Państwo Islamskie jednocześnie bezpośrednio zagraża bezpieczeństwu Bliskiego Wschodu jak i państw zachodnich. Ponadto rywalizacja z innymi strukturami dżihadystycznymi nie odsuwa perspektywy dokonywania ataków na Zachodzie na boczny tor, ponieważ w szeregach IS walczy nawet do kilkunastu tysięcy „zachodnich” bojowników. Obecnie – w związku

¹⁴ Brooke S., *Strategic Fissures: The Near and Far Enemy Debate* [w:] A. Moghadan, B. Fishman (ed.), *Self-inflicted Wounds: Debates and Division in Al Qaeda and its Periphery*; Combating Terrorism Center: West Point, 2010, Pobrano z: <http://www.teachingterror.net/SIW-AQ-2010.pdf>, s. 45; T. Hegghammer, *Global Jihadism after the Iraq War*, „Middle East Journal”, winter 200, vol. 60, no. 1, s. 13.

z ekspansją – dżihadyści pozostają w regionach konfliktów, jednak nie można wykluczyć, że w przyszłości część z nich powróci do państw zachodnich, ponieważ będzie tam bardziej przydatna jako propagatorzy idei kalifatu werbujący nowych bojowników. Pewne symptomy takiego zjawiska widoczne są już dzisiaj.

Pomimo, że Al-Kaidę i Państwo Islamskie łączy wspólny cel – utworzenie globalnego kalifatu, to IS jest radykalniejsze w swych działaniach i na pewno strukturą działającą szybciej. Wydaje się, że IS zachowa przewagę tak długo, jak nie ponosi znaczących strat terytorialnych i dopóki będzie mogło prezentować swoje struktury jako te, które budują kalifat lepiej niż przez wiele lat czyniła to Al-Kaida. Sukcesy Państwa Islamskiego, przyciągają nowych członków, a quasi-kalifat stał się strukturą atrakcyjną dla dżihadystów.

Zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego

Określenie, który z podmiotów – Al-Kaida czy Państwo Islamskie – stanowi większe zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego, jest zadaniem niezwykle trudnym, bowiem oba podmioty stanowią bezpośrednie zagrożenie dla Zachodu. Choć Państwo Islamskie wychodzi poza ramy organizacji terrorystycznej to podobnie jak Al-Kaida, generuje zagrożenie o charakterze terrorystycznym dla państw zachodnich.

Można również stwierdzić, że to sama rywalizacja o hegemonię wewnątrz globalnego ruchu dżihadystycznego implikuje szereg zagrożeń. Walka Al-Kaidy z Państwem Islamskim oraz jej nagłaśnianie w mediach sprzyja rozprzestrzenianiu się ideologii salafickiego dżihadyzmu, dynamizując walkę wewnątrz globalnego ruchu, co samo w sobie stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego.

Analizując obecną aktywność wewnątrz ruchu dżihadystycznego, wydaje się, że wzmożona rywalizacja Państwa Islamskiego z Al-Kaidą może spowodować przyrost zapotrzebowania na ataki terrorystyczne na Zachodzie, potwierdzające dominację jednej ze stron. Spektakularne i efektywne ataki, które przynoszą znaczną liczbę ofiar, mogą zachęcać muzułmanów z różnych stron świata do radykalizacji i wstępowania w szeregi struktur dżihadystycznych. Pomimo, że za najbardziej niebezpieczną uznać można perspektywę połączenia, lub choćby ograniczonego porozumienia obu podmiotów, to jednak ich rywalizacja również zagraża bezpieczeństwu międzynarodowemu. Wynika to z faktu, że dwie konkurujące ze sobą struktury próbują dowieść swojej hegemonii nad globalnym ruchem dżihadystycznym¹⁵.

W ostatnich latach Al-Kaida została przyćmiona przez swoją była filię. Mimo to powinna nadal uchodzić za istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego, bowiem posiada rozległą sieć powiązanych ze sobą struktur, których siła tkwi w ugruntowanych związkach. Pomimo, że Państwo Islamskie oddzieliło się od struktury Al-Kaidy, podejmując z nią walkę o hegemonię nad globalnym ruchem dżihadystycznym, to wiele organizacji publicznie poparło Al-Kaidę w tym sporze. Wśród nich jest Front al-Nusra (Dżabat an-Nusra), ugrupowanie powstałe ze struktur Państwa Islamskiego w Iraku (*Islamic State of Iraq – ISI*)¹⁶. Organizacja ta oficjalnie powstała w styczniu 2012 r.

¹⁵ Vide A.Y.Zelin, *The War between ISIS and al-Qaeda for Supremacy of the Global Jihadist Movement*, The Washington Institute for Near East Policy, No. 20, June 2014, Pobrano z: http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/ResearchNote_20_Zelin.pdf.

¹⁶ R. Barrett, *The Islamic State*, The Soufan Group, Nov. 2014, Pobrano z: <http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/10/TSG-The-Islamic-State-Nov14.pdf>, s. 12.

i wraz z ekspansją terytorialną stała się znaczącą siłą powstańczą, zwłaszcza na północy Syrii. Rozłam pomiędzy Dżabhat an-Nusra i ISIS, nastąpił w kwietniu 2013 r., co zmusiło liderów Państwa Islamskiego w Iraku i Syrii do ponownej budowy swoich struktur w tym państwie¹⁷. Ostatecznie Front stał się syryjską filią Al-Kaidy, zwiększając liczbę oponentów ISIS. Taka postawa komórek Al-Kaidy świadczy o tym, że organizacja przetrwa, pomimo że zagrożenie stwarzane przez szybko rozwijające się Państwo Islamskie jest wydarzeniem nie mającym precedensu.

Ponadto medialna koncentracja na aktywności Państwa Islamskiego, fali migracji z Afryki i Bliskiego Wschodu, spektakularne zamachy, tj. w Paryżu czy w Bejrucie¹⁸ czy rosyjskiej interwencji w Syrii odwraca uwagę społeczności międzynarodowej od Al-Kaidy, a przecież ta – pomimo napotykania licznych problemów – nie zaprzestała swojej działalności. Zatem należy stwierdzić, że obie struktury stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego, bowiem obie są zdolne do dokonywania zamachów w różnych regionach świata. Jednakże, jako połączenie organizacji terrorystycznej, struktury rebelianckiej i quasi-państwowej, Państwo Islamskie koncentruje się przede wszystkim na działaniach wojennych, zmierzających do rozszerzania terytorium i wpływów kalifatu, a spektakularne ataki terrorystyczne mają pełnić rolę czynnika zniechęcającego społeczność międzynarodową do interwencji zbrojnej, wywołującego powszechną panikę, w konsekwencji odwracającego uwagę do ekspansji terytorialnej samozwańczego kalifatu.

¹⁷ *Ibidem*, s. 12-13.

¹⁸ A. Bernard, H. Saad, *ISIS Claims Responsibility for Blasts That Killed Dozens in Beirut*, „New York Times”, 13.11.2015, s. A6.

W celu oddalenia bezpośredniego zagrożenia płynącego ze struktur dżihadystycznych, konieczna jest nie tylko koncentracja na działaniach skierowanych przeciwko Państwu Islamskiemu ale również przeciwdziałanie ekspansji Al-Kaidy oraz wszelkich struktur dżihadystycznych. Bowiem każde działanie skierowane przeciwko Państwu Islamskiemu wzmacnia dawnego lidera globalnego ruchu – Al-Kaidę i jej filie. Przyczynienie się do umocnienia jednego z obozów ruchu nie zlikwiduje zagrożenia ze strony ideologii salafickiego dżihadyzmu, podobnie jak zabicie Usamy Ibn Ladina czy Abu Musaba az-Zarkawiego nie osłabiło globalnego ruchu. Lepszym rozwiązaniem jest wspieranie stabilizacji obszarów, na których dżihadysty mają większą swobodę ekspansji.

Podsumowanie

Sen Usamy Ibn Ladina o globalnym kalifacie na terytoriach oczyszczonych z zachodnich wpływów jest obecnie realizowany przez Państwo Islamskie, które jednak z niemniejszym zainteresowaniem atakuje „dalekiego wroga” – Zachód, co potwierdza seria ataków terrorystycznych w Paryżu, z listopada 2015 r. Samozwańczy kalifat koncentruje się jednak na stworzeniu rewolucyjnego reżimu salafickiego w świecie arabskim.

Zwalczenie struktur quasi-państwowych będzie niezwykle trudne. Działania przeciwko Państwu Islamskiemu są korzystne dla Al-Kaidy i jej filii, zaś te skierowane przeciwko Al-Kaidzie powodują wzmocnienie Państwa Islamskiego i jego prowincji. Nie jest możliwym, aby osłabić jeden podmiot bez wzmocnienia drugiego. Ponadto proste ataki militarne nie zlikwidują samego zagrożenia płynącego z ideologii salafickiego dżihadyzmu, a jedynie czasowo ograniczą terytorialną ekspansję struktur

dżihadystycznych¹⁹. Problemy wewnętrzne państw najbardziej borykających się z rozrostem takich podmiotów, w tym Syrii czy Iraku, intensyfikują destabilizację Bliskiego Wschodu, wpływając na zmniejszenie bezpieczeństwa w regionie. Wszystko to powoduje nieskuteczność działań koalicji międzynarodowej.

Państwo Islamskie i Al-Kaida pozostają w otwartej wojnie o dominację nad globalną społecznością dżihadystyczną. Wydaje się, że to IS posiada przewagę, choćby pod względem zaawansowania struktur quasi-państwowych, ale walka jeszcze się nie skończyła. Należy jednak pamiętać, że Państwo Islamskie nie musiało wytworzyć własnej sieci współzależności. Jako wcześniejsza część sieci zbudowanej przez Al-Kaidę w pełni orientowało się w mechanizmach funkcjonowania globalnego ruchu dżihadystycznego i poprzez pozyskanie samodzielności niejako zdecydowało się na próbę przejęcia nad nią władzy. Czynniki te znacząco wpłyną na skuteczność działań Państwa Islamskiego, a ta na dynamikę rozprzestrzenienia się ideologii oraz terytorium tego podmiotu.

Należy zatem stwierdzić, że to sama rywalizacja o hegemonię nad globalnym ruchem dżihadystycznym, a nie jej charakter stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Przyczynia się bowiem do pozyskiwania nowych członków w całym ruchu, co sprzyja proliferacji ideologii salafickiego dżihadyzmu. Należy jednak pamiętać, że przykład Państwa Islamskiego może nie być odosobniony, na co wskazuje obranie własnej drogi przez Boko Haram, pomimo złożenia przysięgi

¹⁹ P.R. Neuman, *The New Jihadism. A Global Snapshot*, London: International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence 2014, Pobrano z: <http://icsr.info/wp-content/uploads/2014/12/ICSR-REPORT-The-New-Jihadism-A-Global-Snapshot.pdf>, s. 23.

wierności wobec lider IS²⁰. Z tego względu należy również pamiętać o zagrożeniu stwarzanym przez inne struktury dżihadystyczne.

Bibliografia:

1. Barrett R., *The Islamic State*, The Soufan Group, Nov. 2014,
Pobrano z: <http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/10/TSG-The-Islamic-State-Nov14.pdf>.
2. Bernard A., Saad H., *ISIS Claims Responsibility for Blasts That Killed Dozens in Beirut*, „New York Times”, 13.11.2015.
3. Brooke S., *Strategic Fissures: The Near and Far Enemy Debate* [w:] A. Moghadan, B. Fishman (ed.), *Self-inflicted Wounds: Debates and Division in Al Qaeda and its Periphery*; Combating Terrorism Center: West Point, 2010, Pobrano z: <http://www.teachingterror.net/SIW-AQ-2010.pdf>.
4. Bunzel C., *From Paper State to Caliphate: The Ideology of the Islamic State*, The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World, Analysis Paper, No. 19, March 2015.
5. Hafez M. M., *Tactics, Takfir and Anti-Muslim Violence*, [w:] A. Moghadan, B. Fishman (ed.), *Self-inflicted Wounds: Debates and Division in Al Qaeda and its Periphery*; Combating Terrorism Center: West Point, 2010, Pobrano z: <http://www.teachingterror.net/SIW-AQ-2010.pdf>.
6. Hegghammer T., *Global Jihadism after the Iraq War*, „Middle East Journal”, winter 2006, vol. 60, no. 1.

²⁰ Wprawdzie ugrupowanie złożyło przysięgę wierności liderowi Państwa Islamskiego – kalifowi Abu Bakrowi Al-Baghdadiemu. Choć obie struktury znacząco różnią się pod względem ideologicznym to niewątpliwie łączy je niezwykle okrucieństwo; *Nigeria's jihadists. The other caliphate*, „The Economist”, Sept 6, 2014, Vol. 412 No. 8903, s. 50.

7. Khosrokhavar F., *Inside Jihadism. Understanding Jihad Movements Worldwide*, Boulder, London: Paradigm Publishers 2009.
8. Kirkpatrick D.D., *Militant Group in Egypt Vows Loyalty to ISIS*, „The New York Times”, 10 November 2014, http://www.nytimes.com/2014/11/11/world/middleeast/egyptian-militant-group-pledges-loyalty-to-isis.html?_r=0.
9. Kosmyńska S., *Od Boga do terroru: rola religii w ideologii dzihadyzmu na przykładzie organizacji Al-Kaida*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2012.
10. *Nigeria's jihadists. The other caliphate*, „The Economist”, Sept 6, 2014, Vol. 412 No. 8903.
11. Neuman P.R., *The New Jihadism. A Global Snapshot*, London: International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence 2014, Pobrano z: <http://icsr.info/wp-content/uploads/2014/12/ICSR-REPORT-The-New-Jihadism-A-Global-Snapshot.pdf>.
12. *Palestinian groups Hamas, Islamic Jihad condemn Paris attacks*, The Daily Star, <http://www.dailystar.com.lb/News/World/2015/Nov-14/323050-palestinian-groups-hamas-islamic-jihad-condemn-paris-attacks.ashx>.
13. *Shari'ah Alone Will Rule Africa*, „Dabiq”, 2014, Iss. 8, Jumada Al-Akhirah 1435 (marzec/kwiecień 2014), <http://media.clarionproject.org/files/islamic-state/isis-isil-islamic-state-magazine-issue+8-sharia-alone-will-rule-africa.pdf>.

14. *Spreading its tentacles; Islamic State*, „The Economist”, Vol. 416 No. 8945, July 4, 2015.
15. Stempień M., *Global encounter. Rivalry between Islamic State and Al-Qaeda over the supremacy of the global jihadist movement*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 3(50) 2015.
16. Torres M. R., Jordan J., Horsburgh N., *Analysis and Evolution of the Global Jihadist Movement Propaganda*, „Journal of Terrorism and Political Violence”, 18(3), s. 399-421.
17. Zelin A.Y., *The War between ISIS and al-Qaeda for Supremacy of the Global Jihadist Movement*, The Washington Institute for Near East Policy, No. 20, June 2014, Pobrano z:http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/ResearchNote_20_Zelin.pdf.